

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

Indien aan een gevraagde berekening geen eis is toegevoegd ten aanzien van de nauwkeurigheid van de afronding, dan elke juiste manier van afronding goed rekenen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores

Opgave 1 Zelfstandigen zonder personeel

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij de verlies draaiende zzp'ers is sprake van een negatief primair inkomen 1
- De Lorenzcurve zal voor het laagste kwintiel onder de horizontale as komen om vervolgens bij 20% van het aantal personen boven deze as te komen 1

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de verlaging van de heffingskorting zullen de zzp'ers met lage inkomens relatief meer belasting gaan betalen dan de zzp'ers met hoge inkomens. Dit betekent dat de inkomensverschillen tussen de rijke zzp'ers en de arme zzp'ers groter worden 1
- Door deze denivellering verschuift de Lorenz-curve van de secundaire inkomens naar buiten 1

Vraag	Antwoord	Scores

3 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Het werk van (bepaalde) zzp'ers wordt duurder waardoor de vraag naar hun diensten daalt. Hierdoor stijgt de vraag naar arbeid van werknemers in loondienst en hierdoor kunnen de cao-lonen stijgen.
- Het werk van (bepaalde) zzp'ers levert (per uur) meer op en dat trekt sommige werknemers aan om ook voor zichzelf te beginnen. Op de markt van werknemers in loondienst daalt het arbeidsaanbod van mensen die in loondienst willen werken en hierdoor kunnen de cao-lonen stijgen.

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Laaggeschoolde arbeid zoals schoonmaak is (relatief) homogeen waardoor de beloning per uur wordt bepaald door het geheel van vraag en aanbod van zzp'ers. Daarentegen zijn de diensten van hooggeschoolde arbeiders (zoals juridisch medewerkers of ICT-adviseurs) relatief heterogeen, dus is er geen sprake van volledige mededinging voor hooggeschoolde arbeid.

5 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Zonder minimumloon geldt:
 - $Q_v = Q_a \rightarrow -30U + 630 = 20U - 50$
 - $50U = 680$ en dus $U = 680/50 = 13,60$ euro per uur
 - $Q_v = (-30 \times 13,60) + 630 = 222$ miljoen uren
 - $TO = U \times Q_v = 13,60 \times 222 \text{ miljoen} = \text{€ } 3,02 \text{ miljard}$ 1
- Met een minimumloon geldt dat Q_a groter wordt en Q_v daalt, dus het feitelijk aantal ingehuurde uren daalt tot:
 - $Q_v = (-30 \times 16) + 630 = 150$ miljoen uren
 - $TO = U \times Q = 16 \times 150 \text{ miljoen} = \text{€ } 2,4 \text{ miljard}$
 - De totale omzet van de zzp'ers samen daalt waarmee het armoedeprobleem onder de zzp'ers niet wordt verminderd 1

Opmerking

Als in de berekeningen enkel 222 miljoen uren is vergeleken met 150 miljoen uren en eenzelfde conclusie is getrokken: maximaal 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores

6 maximumscore 2

- Voorbeelden van een juiste verklaring van een negatieve invloed zijn: 1
 - Door de invoering van het minimumuurtarief wordt betaald werk in het algemeen duurder (de arbeidskosten per eenheid product stijgen) en dan zullen bepaalde opdrachtgevers zzp'ers of andere bedrijven met werknemers meer zwart willen laten doen, waardoor de arbeidsvraag / werkgelegenheid zal afnemen.
 - Door de invoering van het minimumuurtarief kunnen bepaalde opdrachtgevers worden geprikkeld om de diensten in het relatief goedkopere buitenland te laten verrichten, waardoor de arbeidsvraag / werkgelegenheid zal afnemen.
- Een voorbeeld van een juiste verklaring van een positieve invloed is: 1

De beloning en de koopkracht van een deel van de onderbetaalde zzp'ers gaat omhoog, waardoor deze groep meer kan gaan besteden (en gezien hun hoogstwaarschijnlijk hoge consumptiequote weegt dat op tegen de mogelijke koopkrachtdaling bij de opdrachtgevers, die daardoor minder kunnen gaan consumeren) en hierdoor kunnen het bbp en de totale (feitelijke) werkgelegenheid toenemen.

Opgave 2 CO₂ ondergronds

7 maximumscore 1

Een voorbeeld van een juiste berekening is:
 Totale CO₂-uitstoot per bedrijf: $2,4 / 4 = 0,6$ miljoen ton
 Het investeringsbedrag is € 65 per ton.
 In totaal is dit $0,6$ miljoen ton \times 65 = € 39 miljoen.

8 maximumscore 3

- Een voorbeeld van een juist antwoord is:
- Leport investeert € 450 miljoen in de pijpleiding. Dit is een specifieke investering voor het transport van CO₂ (vanaf de deelnemende bedrijven naar de opslaglocatie). Als de deelnemende bedrijven de samenwerking opzeggen kan Leport op geen enkele andere wijze deze investering terugverdienen en kan Leport beroofd worden van de investering 2
 - De dreiging is niet geloofwaardig want de deelnemende bedrijven hebben zelf verzonken kosten (€ 39 miljoen) die zij ook niet terug kunnen verdienen 1

Vraag	Antwoord	Scores

9 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Leport is de agent en moet zorgen voor de aanleg en het onderhoud van transport en opslag. De deelnemende bedrijven zijn de principaal en zij willen een efficiënt en ononderbroken transport van afgevangen CO₂ (anders zullen zij alsnog moeten uitstoten met alle extra kosten van dien) 1
- Er is sprake van asymmetrische informatie. De bedrijven weten niet of Leport alles doet om efficiënt transport te realiseren / de tarieven gaat verhogen na aanleg van de afvanginstallaties 1
- In het contract kan zijn opgenomen dat Leport een boete betaalt als de pijpleiding onvoldoende capaciteit heeft als gevolg van slechte installatie en onderhoud / Leport aansprakelijk kan worden gesteld voor (alle) extra kosten als gevolg van (onverwachte) extra uitstoot van CO₂ 1

Opmerking

Voor het derde deelantwoord wordt het scorepunt alleen toegekend als de (extra) kosten ten rekening komen van de agent.

10 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

CO₂ niet opvangen betekent dat er emissierechten moeten worden gekocht. Dit kost de bedrijven: € 25 x 2,4 miljoen ton = € 60 miljoen.

CO₂ opvangen en transporteren kost de bedrijven:

€ 39 miljoen x 4 + (€ 10 x 2,4 miljoen ton) = € 180 miljoen.

Het verschil moet gedekt worden via een subsidie en dit is:

€ 180 miljoen – € 60 miljoen = € 120 miljoen.

11 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De opslagcapaciteit van het gasveld is eindig, dus zal een gesubsidieerde afvang en opslag van CO₂ ervoor zorgen dat er geproduceerd blijft worden met fossiele brandstoffen / met CO₂-uitstoot (en vindt er geen verduurzaming / innovatie plaats) 1
- Een subsidie is niet nodig, aangezien na de aanleg van de afvanginstallatie de marginale kosten van een extra ton CO₂-uitstoot hoger zijn dan de marginale kosten van een extra ton afvangen en transporteren (€ 25 > € 10). Hierdoor hebben de bedrijven een prikkel om zelf de installatie te betalen (zij verdienen dit immers terug binnen 4,5 jaar) 1

Opgave 3 Drie pensioenscenario's

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De overheid kan door het begrotingstekort de premies verhogen voor de werkenden. Omdat zij stijgende lasten hebben, kan de solidariteit met de gepensioneerden afnemen 1
- De overheid kan ook besluiten de AOW-uitkeringen te verlagen waardoor de ouderen minder ontvangen (dan zichzelf hebben betaald). Daardoor komt de solidariteit tussen generaties onder druk te staan 1

13 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Alleenstaanden:
 $(1128 - 1025) \times 12 \times 3,4 \text{ miljoen} \times 0,39 = \text{€ } 1,638936 \text{ miljard}$ 1
- Samenwonenden:
 $(843 - 745) \times 12 \times 3,4 \text{ miljoen} \times 0,61 = \text{€ } 2,439024 \text{ miljard}$
 Dit is een besparing van $1,638936 + 2,439024 = \text{€ } 4,07796 \text{ miljard}$
 Het begrotingstekort wordt niet gedicht 1

14 maximumscore 2

Denivellering

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Het belastingtarief in de eerste schijf zal stijgen waardoor het gemiddelde belastingpercentage van gepensioneerden met een (relatief) laag pensioeninkomen zal stijgen ten opzichte van de oude situatie vergeleken met gepensioneerden die ook een hoog pensioeninkomen hebben. Hierdoor worden de inkomensverschillen groter en is er sprake van denivellering.

15 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- Het te betalen belastingtarief stijgt van 19,2% ($37,1 - 17,9$) naar 29,6% ($37,1 - 7,5$). Zowel alleenstaanden als samenwonenden gaan 10,4 procentpunt meer belasting betalen in de eerste schijf 1
- Alleenstaanden:
 $(3,4 \text{ miljoen} \times 0,39) \times (1.128 \times 12) \times 0,104 = \text{€ } 1,86667 \text{ miljard}$
 Samenwonenden:
 $(3,4 \text{ miljoen} \times 0,61) \times (843 \times 12) \times 0,104 = \text{€ } 2,18198 \text{ miljard}$
 Het begrotingstekort daalt met $1,86667 + 2,18198 = \text{€ } 4,05 \text{ miljard}$ en daarmee wordt het gat niet gedicht 1

Opmerking

Als bij vraag 13 en 15 de 12 maanden zijn vergeten, maximaal 1 scorepunt aftrekken.

Vraag	Antwoord	Scores

16 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- In een hoogconjunctuur met een krappe arbeidsmarkt is er veel vraag naar arbeid waardoor ouderen die langer moeten werken ook een baan kunnen vinden / behouden waarbij jongere werkenden de extra vraag opvullen, waardoor de totale werkgelegenheid toeneemt 1
- Door de verhoging van de AOW-leeftijd zal het aanbod van arbeid structureel toenemen waardoor (gegeven de vraag) er een neerwaarts effect ontstaat op de lonen 1
- Hierdoor daalt de kostprijs en kunnen verkoopprijzen dalen waardoor de (internationale) concurrentiepositie verbetert, waardoor de productie kan toenemen en daarmee de vraag naar arbeid / werkgelegenheid 1

Opgave 4 Strijd om startups

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de investering zullen bedrijven zich gaan vestigen in de gemeente. Dit kan leiden tot een toename van andere bedrijvigheid (door de aanwezigheid van de startups) / een toename van gezinnen die naar de gemeente verhuizen / een toename van toekomstige OZB-inkomsten 1
- Dit zijn baten die niet in de prijs zijn inbegrepen (positieve externe effecten). Door deze baten kan de gemeente op termijn meer verdienen en daarmee het initiële verlies compenseren 1

18 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- De totale beschikbare bedrijfsruimte is gelijk aan 25.000.
(De gemeente zal dit aanbieden als de betalingsbereidheid gelijk is aan het aanbod)
Bij $P = 500 - 0,008Q$ geldt $P = 500 - (0,008 \times 25.000) = € 300$
De totale opbrengst is gelijk aan $€ 300 \times 25.000 = € 7.500.000$ 1
- Totale verbouwingskosten (variabele kosten) zijn gelijk aan:
 $€ 200 \times 25.000 = € 5.000.000$
De vaste (constante) kosten zijn gelijk aan $€ 3.500.000$
De winst $(TO - TK) = 7.500.000 - 5.000.000 - 3.500.000 =$
 $- € 1.000.000$ 1

Vraag	Antwoord	Scores

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- (Minimaal verlies is maximale winst)
 $(GO=) P = 500 - 0,008Q$
 $TO = 500q - 0,008Q^2$ en $MO = 500 - 0,016Q$
 $MK = 200$ 1
- $MO = MK \rightarrow 500 - 0,016Q = 200 \rightarrow Q = 18.750$
 $18.750 / 25.000 \times 100\% = 75\%$ bezetting
 Er is onvoldoende bezetting, dus voorstel B is niet mogelijk 1

20 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Men zal een bod doen dat gelijk is aan ieders individuele betalingsbereidheid omdat:

- partijen niet weten hoe hoog de betalingsbereidheid van andere partijen is (asymmetrische informatie), 1
- maar ze willen geen risico lopen de bedrijfsruimte niet te kunnen kopen (risico avers gedrag) 1

21 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Tijdens de veiling bieden de startups elk hun maximale betalingsbereidheid. Door deze perfecte prijsdiscriminatie biedt iedere startup precies de prijs die men maximaal bereid is te betalen. Hierdoor is het consumentensurplus nul geworden.

Opgave 5 Een teken van conjunctuur

22 maximumscore 2

Positieve invloed

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

De conjunctuur wordt positief beïnvloed als de bestedingen toenemen (en daarmee het bbp). De netto vraag / netto bestedingen uit het buitenland (E-M) heeft / hebben zich positief ontwikkeld, want enerzijds is het exportvolume toegenomen en anderzijds is het importvolume afgenomen.

Vraag	Antwoord	Scores

23 maximumscore 2

De orderportefeuille en het producentenvertrouwen

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

De orderportefeuille en het producentenvertrouwen zijn beide afgenomen in het derde kwartaal van 2018. Dit zijn voorlopende indicatoren en geven aan dat de productie in het vierde kwartaal van 2018 zal dalen, waardoor de economische groei / bbp daalt.

Opmerking

Als de productie niet wordt verwoord, maximaal 1 scorepunt toekennen.

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Als de euro ten opzichte van de dollar in waarde daalt, nemen de invoerkosten (omgerekend in euro's) van veel in USD uitgedrukte goederen (zoals ruwe olie) toe. Als de importeurs deze kosten in Nederland doorberekenen leidt dat tot hogere verkoopprijzen en dus een hogere inflatie.

25 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- In Duitsland is sprake van een daling van het reële bbp en deze daling zal naar verwachting aanhouden. Hierdoor zal de Duitse import dalen en zal de vraag naar Nederlandse goederen en diensten dalen 1
- Door de daling van de Nederlandse export daalt de productie en daarmee kan de groei van het bbp verder onder de trendmatige groei komen 1

Opmerking

Als de productie niet wordt verwoord, maximaal 1 scorepunt toekennen.

Opgave 6 Zoet gedronken zuur betaald

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Consumptie van suikerhoudende frisdrank leidt tot overgewicht/diabetes/ziekte. Hierdoor neemt de vraag naar gezondheidszorg toe en nemen daarmee de zorgkosten toe 1
- Deze extra zorgkosten worden niet (of gedeeltelijk) door de frisdrankconsumenten zelf betaald 1

27 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

- verhouding inkomen: $72.541 / 29.705 \times 100 - 100 = +144,2\%$
verhouding consumptie: $0,26 / 0,18 \times 100 - 100 = +44,4\%$
Het inkomensverschil in procenten tussen het 2e en 4e kwintiel is groter dan het verschil in procenten van dagelijkse consumptie tussen het 2e en 4e kwintiel.
- aandeel consumptie = $\frac{\text{jaarlijkse frisdrankconsumptie}}{\text{jaarinkomen}} \times 100\%$
 $(0,18 \times 365 \times 45) / 29.705 \times 100 = 9,95\%$
 $(0,26 \times 365 \times 45) / 72.541 \times 100 = 5,89\%$
In het tweede kwintiel vormt de consumptie van frisdrank een groter aandeel van het inkomen dan in het vierde kwintiel.

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Door de progressie in de eigen bijdrage van de zorgkosten zullen met name de hogere inkomens proberen hun consumptie van suikerhoudende frisdrank te verminderen (om zo hogere zorgkosten te vermijden). Omdat de hoogste kwintielen relatief veel frisdrank consumeren, verwacht men met name daar een daling van de consumptie, zodat overgewicht en diabetes worden verminderd.

Vraag	Antwoord	Scores

29 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij de prijs van 45 peso's blijkt dat QvB rechtser ligt dan QvA waardoor die groep meer vraag heeft bij eenzelfde prijs. Hieruit blijkt dat QvA bij kwintiel 1 hoort / QvB bij kwintiel 5 hoort (immers mensen uit kwintiel 5 een hogere dagelijkse consumptie hebben dan kwintiel 1) 1
- Bij een prijs van 45 peso's valt de prijs bij QvA in het prijselastische deel van de vraaglijn (overeenkomstig met de elasticiteit van kwintiel 1 uit tabel 1) en de prijs valt bij QvB in het prijsinelastische deel van de vraaglijn (overeenkomstig met de elasticiteit van kwintiel 5) 1

5 Aanleveren scores

Verwerk per examinator in de applicatie Wolf:

- de scores van de alfabetische eerste vijf kandidaten voor wie het tweede-tijdvak-examen de eerste afname is én
- de scores van alle herkansende kandidaten.

Cito gebruikt beide gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 24 juni te accorderen.

Ook na 24 juni kunt u nog tot en met 30 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

derde tijdvak

Ook in het derde tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw derde-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.